

затверджує Мінприроди. Що ж до специфіки передачі в оренду рибогосподарської технологічної водойми для цілей аквакультури, то орендареві одночасно можуть передаватися в користування гідротехнічні споруди. Значна кількість не врегульованих та несистематизованих аспектів укладення договору оренди водних об'єктів тепер регламентуються чіткіше. Зокрема невизначеність із орендною платою може значно ускладнити весь процес передачі водних об'єктів в оренду та наповнення місцевих бюджетів.

Для розв'язання існуючих проблем на шляху розвитку вітчизняної аквакультури конче необхідно в рамках Закону України «Про аквакультуру», затвердити державну галузеву програму «Аквакультура України на період до 2020 року». В програмі необхідно викласти стратегію, цілі і завдання з розвитку вітчизняної аквакультури, розробити механізм поетапного виконання поставлених завдань за допомогою законодавчого, фінансового, матеріально-технічного, екологічно-безпечного наукового і кадрового забезпечення. Лише за цих умов можливе значне зростання обсягів випуску рибницької продукції, більш повне постачання населення України цінними продуктами харчування власного виробництва, а переробних галузей економіки – сировиною, збільшення надходжень до державного бюджету.

Калишук Л. А.

Національний університет «Одеська юридична академія», доцент кафедри аграрного, земельного та екологічного права, кандидат юридичних наук

ФОРМУВАННЯ ЗАГАЛЬНИХ ТА СПЕЦІАЛЬНИХ ЕКОЛОГО-ПРАВОВИХ СПОСОБІВ ЗАХИСТУ ПОРУШЕНИХ ПРАВ

Кожна галузь права містить норми, що регламентують застосування способів захисту відповідних суб'єктивних прав. В еколого-правовій сфері захист екологічних прав громадян гарантується ст. 11 Закону України «Про охорону навколишнього природного середовища», норми якої передбачають можливість поновлення порушених прав у суді, та низка інших нормативно-правових актів.

Аналіз екологічного законодавства щодо застосування юридичних способів захисту екологічних прав громадян засвідчує відсутність узагальненого переліку способів захисту названих прав. Це, у свою чергу, ускладнює вирішення питання щодо системи таких способів. В еколого-правовій доктрині науковцями неодноразово зверталася увага на дану проблематику, пропонувалися шляхи її подолання. Однак, зазначені правові питання, як і раніше, зберігають свою актуальність, оскільки так і не віднайшли свого вирішення. За таких обставин, проблема формування системи способів захисту екологічних прав громадян набуває особливої гостроти. Закріплення сукупності способів захисту екологічних прав в якості системи надасть змогу розкрити сутність і відмінні ознаки такої системи та сприятиме ефективному захисту зазначених прав.

Способи захисту екологічних прав впливають із загальних способів захисту цивільних прав, що закріплені у ст. 16 ЦКУ. Відповідно, відносячи у сфері застосування способів захисту екологічних прав громадян потрапляють у сферу правового регулювання цивільного законодавства.

Загалом, наявність узагальненого переліку способів захисту цивільних прав та інтересів, що представлений у ст. 16 ЦКУ, у правовій доктрині оцінюється позитивно. Однак, щодо існування безпосередньо системи таких способів, то увага науковців звертається на безсистемний характер їх закріплення у вищевказаній нормі. Відповідні правові норми, належно опрацьовану систему не утворили, а є більше підстав стверджувати, що створено певну сукупність фрагментарних правил, які визначають способи захисту прав (Ярема А. Г. Система способів захисту цивільних прав судом / А. Г. Ярема // Вісник Верховного Суду України. – 2009. – № 12. – С. 34-35).

Традиційно, в юридичній літературі способи захисту суб'єктивних прав, в залежності від сфери їх застосування, поділяють на загальні і спеціальні. Загальні способи захисту закріплені у ст. 16 ЦКУ. На протизагальним, спеціальні способи захисту підлягають застосуванню тільки у випадках, прямо передбачених законом чи договором, і, як правило, закріплені у спеціальних нормативно-правових актах.

Названа класифікація способів захисту прав неодноразово піддавалась критиці. Зокрема, як зазначає Р. О. Стефанчук «...виокремлення певних «спеціальних» способів нічим не відрізняється від способів «універсальних»», до того ж «...велика кількість способів, які визначаються загальними, не можуть застосовуватись до захисту усіх без виключення суб'єктивних цивільних прав...». На підставі чого вчений дійшов висновку, що «...виділення цієї класифікації не несе жодного наукового навантаження і може просто використовуватись як «данина традиціям» і для зручності у правозастосовній діяльності» (Стефанчук Р. О. Особисті немайнові права фізичних осіб (поняття, зміст, система, особливості здійснення та захисту) : монографія. – К. : КНТ, 2008. – С. 189-190).

З наведеними аргументами вважаємо можливим не погодитись. До прикладу, одним із способів захисту цивільних прав та інтересів, передбачених ст. 16 ЦКУ, є визнання права. Ст. 276 даного кодексу гарантує поновлення порушеного особистого немайнового права. Аналіз положень названих статей засвідчує, що визнання права та його поновлення, хоча і є взаємопов'язаними способами захисту, однак не тотожними, оскільки різняться за підставами застосування, а також за суб'єктами, уповноваженими на їх застосування.

Звісно, загальні способи захисту цивільних прав, представлені у ст. 16 ЦКУ, незважаючи на їх універсальність, дійсно не можуть застосовуватись при захисті усіх без винятку прав, в тому числі, і екологічних. Так, напевно чи є можливим у разі порушення права вільного доступу до екологічної інформації застосувати такий загальний спосіб захисту як віднов-

лення становища, яке існувало до порушення. Однак, неможливість застосування загальних способів для захисту усіх без винятку прав не в повній мірі обґрунтовує недоцільність закріплення способів захисту в узагальненому вигляді. Передбачити на законодавчому рівні конкретні способи захисту конкретного суб'єктивного права, які без виключення підлягають застосуванню у разі його порушення, є неможливо й недоцільно. У свою чергу, закріплення способів захисту права у конкретній нормі в узагальненому вигляді, як вбачається, не повинно свідчити про те, що такі способи мають застосовуватися для захисту усіх без винятку прав. На нашу думку, для того, щоб здійснювати таку класифікацію, уже достатньо того, щоб загальні способи захисту підлягали застосуванню до переважної більшості прав у разі їх порушення, невизнання чи оспорювання. Крім того, у правозастосовній практиці судові органи, як правило, при розгляді і вирішенні тієї чи іншої справи керуються законодавчо закріпленим узагальненим переліком способів, представлених у ст. 16 ЦКУ, визначаючи відповідність обраного способу змісту екологічного права, що підлягає захисту, характеру порушення та його наслідкам. У зв'язку з чим класифікацію способів захисту прав та інтересів на загальні та спеціальні вважаємо доцільною, обґрунтованою і такою, що є прийнятною та необхідною при класифікації способів захисту екологічних прав громадян.

Отже, загальними способами захисту екологічних прав громадян є переважна більшість способів захисту прав, що представлені у ст. 16 ЦКУ. За викладених обставин можна дійти висновку щодо особливої ролі та значення норм цивільного права у питаннях застосування способів захисту екологічних прав. Однак, екологічні права громадян як об'єкт правового захисту мають низку особливостей, обумовлених їх правовою природою. У свою чергу, і відносини із захисту названих прав також характеризуються певною специфікою. Відповідно, способи захисту екологічних прав громадян, за галузевою ознакою, доцільно визначати еколоґо-правовими способами їх захисту, що підлягають систематизації шляхом закріплення їх узагальненого переліку у нормах Закону України «Про охорону навколишнього природного середовища».

Платонова Є. О.

Національний університет «Одеська юридична академія», доцент кафедри аграрного, земельного та екологічного права, кандидат юридичних наук

ПРАВОВІ АСПЕКТИ ВИНИКНЕННЯ ТА ОФОРМЛЕННЯ РЕЧОВИХ ПРАВ НА ЗЕМЕЛЬНУ ДІЛЯНКУ

Здійснення в Україні широкомасштабної земельної реформи, законодавче закріплення різноманіття форм земельної власності і розширення можливостей використання земельних ресурсів на підставі права власності та права користування, створення умов для забезпечення функці-